

ТАҚРИЗ

ба рисолаи Аслонова Гулрухсор Наимҷоновна дар мавзуи «Хусусиятҳои типологии воҳидҳои фразеологии исмӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.20 – забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, киёсӣ ва муқоисавӣ. – Душанбе, 2022. – 173 с.

Воҳидҳои фразеологӣ як гӯшаи зиндаи ҳар як забон аст, зеро онҳо тамоми паҳлуҳои ҳаёти моддиву маънавии халқро инъикос менамоянд ва ҳамчун воситаи муассири забон ба соҳибзабонон, хоса аҳли қалам, холисона хизмат мекунанд. Аз ин рӯ таҳқиқи масъалаҳои гуногуни ин қисмати забон аҳамияти амаливу назарии худро ҳеҷ гоҳ аз даст намедихад. Ин аст, ки муҳаққиқони зиёде масъалаҳои гуногуни фразеологияро таҳқиқ кардаанд. Бо вучуди он ки доир ба паҳлуҳои гуногуни воҳидҳои устувори забон асару мақолаҳои арзишманди фаровоне рӯйи қор омадааст, дар забоншиносии тоҷик ҳанӯз ҷанбаҳои таҳқиқнашуда кам нестанд. Омӯзиш ва баррасии воҳидҳои фразеологии исмӣ аз ҷумлаи чунин масъалаҳост, ки таҳқиқи он ҷанбаҳои то ин дам ошкорнашудаи захираи фразеологии забонҳоро ошкор менамояд. Рисолаи Аслонова Гулрухсор Наимҷоновна дар мавзуи «Хусусиятҳои типологии воҳидҳои фразеологии исмӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ», ки дар асоси маводи амалии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ сурат гирифтааст, ба масъалаи мазкур бахшида шудааст.

Рисолаи мавриди тақриз аз муқаддима, се боб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва интишороти муаллифи рисола таркиб ёфтааст.

Муқаддимаи рисола тибқи Низомномаи таълифи рисолаҳои илмӣ таҳия гардида, тамоми бандҳои муқарраршударо дар бар мегирад.

Боби якум диссертатсия «Асосҳои назариявии таҳқиқи воҳидҳои фразеологӣ дар забоншиносӣ» унвон гирифта, аз 3 фасл иборат аст. Дар ин қисмати қор муҳаққиқ ба таърихи омӯзиши фразеологияи муосири забонҳои муқоисашаванда, масъалаҳои назариявии фразеологияи муосир, баррасии синхронии воҳидҳои фразеологии забонҳои тоҷикиву англисӣ тавачҷуҳ кардааст.

Аз таҳқиқоти муаллиф маълум мегардад, ки қорҳои илмӣ ба фразеология бахшидашуда миқдоран зиёд бошанд ҳам, муҳаққиқон дар роҳи ҳалли масъалаҳои мухталифи ин қисмат забон ҳамфиқру ҳамақида нестанд. Ҳатто баъзе муҳаққиқон фразеологияро на илм, балки як шоҳаи услубӣ меҳисобанд. То ҳол дар мавриди муайян кардани ҳаҷм ва ҳудуди воҳидҳои фразеологӣ, принципҳои ягонаи таснифот, усулҳои пажӯҳиш,

муносибат нисбат ба предмети омӯзиш, қолабҳои ташаккули онҳо ва масъалаҳои дигар забоншиносони англис ба як қарор наомадаанд. Аммо ин масъала дар забоншиносии тоҷик, ба шарофати фразеологӣ маъруф Ҳ. Маҷидов роҳи ҳалли худро ёфтааст, ки дар рисола диссертант инро зикр кардааст.

Боби дуюми рисола – «Таҳлили сохторию грамматикӣ воҳидҳои фразеологӣ исмӣ дар забонҳои муқоисашаванда», низ фарогири 3 фасл буда, дар он масъалаи таҳлили сохториву грамматикӣ воҳидҳои фразеологӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ, қолабҳои сохторию воҳидҳои фразеологӣ исмӣ забонҳои муқоисашаванда ва гунаҳои онҳо баррасӣ шудааст. Муҳаққиқ ВФИ-ро ба ду гурӯҳ: дучузъа ва бисёрчузъа ҷудо карда, тафовути онҳоро дар забонҳои муқоисашаванда дар заминаи маводи амалӣ махсусан қайд кардааст. Маълум мешавад, ки фразеологизмҳои дучузъа нисбатан зиёдтар, аммо серчузъа камтар аст. Бо вуҷуди кам буданашон дорои қолабҳои зиёд будаанд. Тафовути қолабҳо дар ҳар ду забон дар тарзи ташаккули ибораҳо, воситаи алоқаи нахвӣ онҳо мушоҳида мешавад.

Хусусиятҳои луғавию семантикӣ воҳидҳои фразеологӣ исмӣ мавзӯи баҳси **боби сеюми** диссертатсия буда, муҳаққиқ дар шаш фасл масъалаҳои марбут ба ин мавзӯро таҳлил менамояд. Дар ин қисмати диссертатсия роҷеъ ба воҳидҳои фразеологӣ асливу иқтибосӣ, муродифот, мутазодҳо ва сермаъноии воҳидҳои фразеологӣ исмӣ, ҳамчунин воҳидҳои фразеологӣ исмӣ маҷозӣ сухан меравад. Маълум мегардад, ки дар баробари ВФИ-и асли дар забони тоҷикӣ воҳидҳои фразеологӣ иқтибосӣ аз забонҳои русӣ, арабӣ, ўзбекӣ дар қабатҳои гуногун истифода шудаанд. дар забони англисӣ иқтибосот бештар аз забонҳои лотинӣ, фаронсавӣ, олмонӣ, испанӣ ва итолиёвӣ, ҳамчунин аз китоби муқаддаси Библия мавриди истифода қарор гирифтаанд. Дар ин боби рисола категорияҳои семантикӣ ВФИ-и ҳар ду забон, хусусиятҳои бадеии онҳо баррасӣ гардидааст. Таҳлилҳои муаллифи рисола асоснок ва бамавридан.

Тавсияҳои муаллиф доир ба истифодаи амалии диссертатсия қобили қабуланд.

Номгӯи адабиёти истифодашуда 200 ададро ташкил медиҳад, ки аз ин 164-тояш осори илмӣ ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ таҳияшуда, 26 луғат ва 9 адабиёти бадеӣ мебошад. Ин миқдор аз он шаҳодат медиҳад, ки аппарати илмӣ рисола қавист.

Мазмуну муҳтавои диссертатсия дар 9 таълифоти диссертант инъикос гардидааст, ки 6-тояш дар маҷаллаҳои тақриршавандаи ҚОА-и Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таърифи расидаанд.

Бо вучуди дастовардҳо дар рисола баъзе норасоӣҳо ба назар намуданд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати кор хоҳад буд:

1. Фасли 2.3. «Гунанокии воҳидҳои фразеологӣ исмӣ» ба боби сеюм, баъд аз мавзӯи муродифот ва фасли 3.5. пеш аз ин фасл оварда шавад, низоми категорияҳои семантикӣ ҷо ба ҷо мегардад.

2. Дар рисола маводи бойи амалӣ гирд оварда шудааст, ки боиси эҳтироми муҳаққиқ аст, аммо на ҳама далелҳои овардаи ӯ воҳидҳои фразеологӣ исмианд. Масалан: *аз одат берун, аз чаши дур, аз хок берун, ба дил наздик* воҳидҳои фразеологӣ зарфӣ ва сифатӣ, *кушода шудани бахт, сафед шудани рӯз, хок хӯрдани тир, гум задани дил* ва амсоли инҳо ибораҳои феълии фразеологӣанд.

3. Қисмати феҳрасти адабиёт бояд таҷдиди назар карда шавад. Дар он ҷо-ҷо риоя нагардидани хронология (№69-70, 75-78, 85-86, 126-127, 133-135) ба назар мерасад.

4. Рисола бо забони хуби илмӣ навишта шуда бошад ҳам, дар он ғалатҳои имлӣ, аломати китобат, услубӣ ба мушоҳида мерасад, ки ислоҳи онҳоро салоҳ медонем.

Албатта, ин эродҳо характери тавсиявӣ доранд, зуд ислоҳшавандаанд ва арзиши рисолаҳо коҳиш намедиханд.

Автореферат ва мақолаҳои интишорнамудаи муҳаққиқ муҳтавои диссертатсияро комилан инъикос менамоянд. Рисолаи номзодии Аслонова Г.Н. кори баанҷомрасида буда, ба тамоми талаботи таҳияи рисолаҳои илмӣ ҷавобгӯст ва муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.20 – забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ мебошад.

Муқарризи ҳолис, доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи услубшиносӣ ва таҳрири адабии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Мирзоева М.М.

«Имзои профессор М.М. Мирзоева тасдиқ мекунам»

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДМТ

Тавқиев Э.Ш.

27.05.2022